

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Університет Ауреля Влайку (Румунія)
Університет «Лучіана Блага» (Румунія)
Центральна бібліотека Болгарської
Академії наук (Болгарія)
Коледж Санта-Фе (США)
Державний університет Сан-Паулу(Бразилія)
Університет Метрополітен Лондон (Великобританія)
Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)
Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
25 листопада 2025 року**

Полтава

Отож, лінгвістичні засади документа забезпечують правильну, чітку та ефективну комунікацію у сфері діловодства. Дотримання мовних норм, стандартів і вимог офіційно-ділового стилю дозволяє створювати документи, які легко сприймаються, не викликають двозначності та мають юридичну силу.

Джерела та література

1. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2013. 416 с.
2. Литвинська С.В. Лінгвістичні основи документознавства: навч. посіб. Київ: Талком, 2020. 128 с.
3. Караман С.О., Копусь О.А., Тихоша В.І. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2013.
4. Коваль А. П. Культура ділового мовлення. Київ: Либідь, 2016.
5. Мацько Л. І., Сидоренко Н. М. Стилїстика сучасної української мови. Київ: Вища школа, 2020.
6. Український правопис: URL: <https://2019.pravopys.net/>

Ганна Савонова

м. Полтава

МОВНІ ДЕКОНСТРУКЦІЇ В НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ

У сучасному науковому дискурсі зростає інтерес до аналізу мови офіційно-ділових текстів як інструменту не лише комунікації, а й соціального впливу. Нормативні документи традиційно сприймаються як нейтральні тексти, що фіксують правила, процедури та вимоги. Проте у світлі постструктуралістських підходів вони розглядаються як знакові системи, що конструюють певну картину світу та моделі поведінки.

Метою дослідження є здійснення деконструктивного аналізу мовної структури нормативних документів для виявлення прихованих смислів, владних відносин і механізмів ідеологічного впливу.

Передусім зазначимо, що мова нормативних документів функціонує як засіб соціального контролю. Її імперативна форма закріплює владну асиметрію між автором норми (державою, інституцією) та адресатом (громадянином, виконавцем).

Часто влада держави проявляється у надмірному ускладненні текстів нормативних документів, відсутності уточнень, що призводить до неможливості правильної їхньої інтерпретації звичайною людиною, а також повільною реакцією на потреби в зміні їхньої регулятивної модуляції. Крім того у нормативних документах спостерігається підміна понять, які лише на перший погляд є синонімічними. Самі ж правки в законодавчі документи держави в їхній деструктурованості лише ускладнюють процес сприйняття тексту людиною без юридичної освіти.

Тому не дивно, що адвокати починають виконувати функцію тлумачів нормативних документів. Цю ж функцію на себе також беруть ЗМІ, а також депутати чи представники різних опозиційних уряду партій, і останні часто з метою популізму.

Розберемо цю проблему в Україні на прикладі Сімейного кодексу.

У Сімейному кодексі України існує певна неузгодженість між поняттями «сім'я» та «шлюб». У статті 3 пункту 2 зазначається, що «Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки» [2]. Далі у п. 4 Ст. 3 пояснюється, що «сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства» [2]. І тут відразу стає цікавим визначення поняття «шлюб» у цьому ж документі. У п. 1 Ст. 21 вказується, що «шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану» [2]. Що тут привертає увагу, так це те, що:

А) шлюб визнається між чоловіком та жінкою, тобто інші варіанти не допускаються, по друге немає чіткого визначення поняття «жінка» та «чоловік»

розуміються по біологічній статі чи по самоідентифікації особи. Адже, якщо чоловік по статі самоідентифікує себе жінкою, то тоді, чому він не може вступити в шлюб з чоловіком, який і по статі, і по ідентифікації є чоловіком.

Б) шлюб повинен бути зареєстрований в органах державної реєстрації, бо «проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя» [2]. І навіть, якщо опустити контрольні-фіксуючі моменти влади в цьому моменті, то в самому реченні і так присутня нісенітниця з використання терміну «сім'я» щодо сумісного проживання жінки та чоловіка, які не є кровними родичами, адже якщо нормативний документ визнає їхнє проживання як сімейне проживання, то вже визнає наявність сімейних відносин між ними, які вже передбачають сімейні права та обов'язки.

У п. 3 Ст 26 зустрічається ще такі поняття, які потребують уточнення: «двоюрідні брат та сестра», адже шлюб між ними не є допустимим, але в реальних життєвих ситуаціях можуть виникати спори щодо ступеня спорідненості, юридичного факту «усиновлення», «рідності» (біологічної чи юридичної) – наприклад, між зведеними братами/сестрами, чи дітьми від різних шлюбів.

Відповідно сучасні нормативні документи потребують здійснення мовної деконструкції. На думку французького філософа Жака Дерріди, деконструкція дозволяє виявити суперечності й невидимі напруження у тексті, де «об'єктивність» і «нейтральність» є результатом риторичних стратегій, а не природною властивістю змісту.

У трактаті «Привиди Маркса» Ж. Дерріда закликає покинути мовну спадщину. «Живе присвоєння духу, асиміляція нової мови, це вже спадщина. А оволодіння іншою мовою передає тут образ революції. Ця революційна спадщина передбачає, звичайно ж, що закінчиться тим, що забудуть привида, привида першої або рідної мови. Не для того щоб забути, що одержають у спадщину, а до-спадщину (...), від якої успадковують. Це забування всього лиш

забування. Бо те, що слід забути, стане необхідним. Треба пройти через до-спадщину, хай навіть вдаючись до її пародіювання, щоб оволодіти життям нової мови або зробити революцію» [1, с. 184]. Спадщиною К. Маркса є передусім Маніфест комунізму, який в мовному структуруванні централізує децентралізоване, а у новій конотації тоталітаризує зовні демократизоване.

Нормативні документи через своє пасивні конструкції, безособові форми та модальні вислови створюють ефект відстороненості та зумовлюють ідеологічну позицію вдали над «без особою». Часто в нормативних документах спостерігається «без часовість» або «без умовність», що створює простір для владного манеру в інтерпретації тексту.

Деконструкція нормативних документів відкриває текст як політичний інструмент, який не лише регламентує, а й формує суб'єкта дії, визначає межі допустимого та створює певний тип соціальної реальності. Практичний потенціал такого підходу полягає у можливості переосмислення мовних стратегій у нормативних текстах для досягнення більшої прозорості, зрозумілості та демократичності законодавчої мови.

Мовна деконструкція нормативних документів дозволяє перейти від традиційного розуміння офіційно-ділового стилю як нейтрального до його осмислення як складної системи владно-дискурсивних відносин. Такий аналіз не руйнує нормативність як таку, а розкриває її приховану семіотичну динаміку, відкриваючи можливості для критичного вдосконалення мови офіційних текстів у напрямку гуманізації й прозорості.

Джерела та література

1. Дерріда Ж. Привиди Маркса. / Пер. з франц. І .Донченка. Харків: Око, 2000. 272 с.
2. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 10.11.2025)